

ЖУРНАЛ ВИЗНАНО ПЕРЕМОЖЦЕМ КОНКУРСУ "СВІТОЧ ПРИДНІПРОВ'Я"

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ЩОМІСЯЧНИК

ВИХОДИТЬ З ЛИПНЯ 1991 р.

БОРИСТЕН

2025 рік

№ 09(406)

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ, ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ
ТА НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ ЩОМІСЯЧНИК

Найбільш успішні держави ті, де сформовано громадянське суспільство. Про позитивні процеси на Січеславщині у цій сфері читайте у дописі Фіделя Сухоноса «Громадянське суспільство стає реальністю на Дніпропетровщині», який розповідає про показову імпрезу за участю голови Дніпропетровської облради Миколи Лукашука.

“У всіх народів мова – це засіб спілкування, у нас це – фактор відчуження. Не інтелектуальне надбання століть, не код порозуміння, не першоелемент літератури, а з важкої руки Імперії ще й досі для багатьох – це ознака націоналізму, сепаратизму, причина конфліктів і моральних травм. Людина розмовляє рідною мовою, а на неї озирються...”

“Нації вмирають не від інфаркту, спочатку в них відбирають мову”

Ліна Костенко

«Бористен (Борисфен)» – незалежний і недержавний український науково-популярний щомісячник, який висвітлює наукові, культурні, соціальні, історичні події. Видавцем і засновником часопису є Дніпровська міська громадська організація «Товариство шанувальників журналу „Бористен“», голова правління письменник і видавець Фідель Сухоніс.
Видавець: Дніпровська міська громадська організація «Товариство шанувальників журналу „Бористен“»

Серія КВ, реєстр. номер 16084-4556 ПР. Рік видання двадцять перший. Постановою президії ВАК України від 9 квітня 2008 року за № 1-05/4 журнал внесено до переліку наукових фахових видань України, у яких можуть публікуватись основні результати дисертаційних робіт з історії, філології, політичних наук, мистецтва та культурології.

Редакція не завжди поділяє думку авторів і не несе відповідальності за недостовірність опублікованих даних. Редакція не несе відповідальності перед авторами і/або третіми особами і організаціями за можливу шкоду, нанесену публікацією статті. Редакція має право скоротити матеріал без згоди автора. Редакція сплачує гонорари тільки за матеріали, які замовлені авторами.

Представництва редакції:

У США: Promethean's Retort P.O.Box 35
Lyndhurst, N.J. 07071-0035 USA

З релігійних справ у США та Канаді: Mr. V.
Babanskyj, 74 Oakrige, Watchung, N.J.
07069, USA;

У Ізраїлі: Svitlana Glaz, Arie Rubin, 18VI, Lod,
Israel

У Польщі: Juri Hawryluk, skr. poczt. 55, 17 –
100 Bielsk Podlaski, Polska

Адреса журналу «Бористен»: Адреса редакції
а/с № 791, 49008 м. Дніпро, Україна
Телефон: (050) 340 - 28 - 27
e-mail: fidelsukhonis@gmail.com

Електронні версії журналу borysten.com.ua

Долучайтесь до нас у соцмережі
[facebook.com/borysteninfo](https://www.facebook.com/borysteninfo)

Верстка\дизайн
журналу *“CatArt”*
Видавець
Видавничо-поліграфічний
центр
вул. Воскресенська, 11
49000 місто Дніпро
Україна

Папір офсетний.
Друк цифровий
Щомісячник,
наклад:
1500 примірників

ШАНОВНІ ДОБРОЧИНЦІ!

Найперше, що нам потрібно для перемоги - це єдність. Коли ми всі один за одного - ніякий ворог не страшний.

Допомога, підтримка, взаєморозуміння, повага, не байдужість, віра для перемоги надзвичайно важливі.

Поки воїни борються за наше життя й Незалежність України ми повинні умовно бути поруч й допомагати усім, чим можемо.

Якщо не можеш йти у бій - плети сітки, стань волонтером. Не можеш стати волонтером - пожертвуй певну суму грошей.

Тому низький уклін тим, хто допомагає сьогодні нашій Вітчизні встояти у цю важку днину. Системно

боронить рідний край від ворога княжими жертвами добродій **Володимир Могучий (Nutley, N.J.)**.

Нехай Господь дарує йому довгі літа!

Родина добродійки Галини Степанівни Грушецької з Чикаго як завжди офірувала кошти для потреб нужденних стареньких в Україні. Нехай буде щасливою кожна днина цих світлих людей!

Влас. інформ.

----- Зміст -----

- Стор.1** Адреси доброти
Стор.2 Фундація Лозинських надала 100 Стипендій у 2025 році
Стор.3-4 «Героїчно-прагматична освіта в Україні як акт опору рашистській навалі
Стор.5-6 Громадянське суспільство стає реальністю

- на Дніпропетровщині
Стор.7-8 Де НАТО? Пам'яті Чарлі Кірка
Стор.9 Українські вчителі та освіта їхніх учнів у польських реаліях
Стор.10-13 Загублене життя. Нотатки із щоденника війни.
Стор.14-19 Найдавніші бібліотеки України: від витоків до сьогодення
Стор.20-26 Наша Церква

Долучайтесь до нас у соцмережі facebook.com/borysteninfo

Ще більше цікавої та актуальної інформації на нашому сайті borysten.com.ua

Фундація Лозинських надала 100 Стипендій у 2025 році

Фундація Лозинських основана у 2000 році як приватна фундація після смерті Івана Лозинського з його спадку в пам'ять двох братів Івана та Євгена двох юристів з міста Тисмениці біля Станіславова. Євген відійшов у вічність ще 1977 а Іван 1997. Іван був не тільки юристом але і суддею. Обидва брати закінчили право у Ягеллонському університеті у Кракові. Обидва були також членами Організації Українських Націоналістів у Тисмениці ще активними членами Пласту. Будинок Пластової станиці у Тисмениці несе ім'я братів Лозинських.

Згідно з юридичними документами Фундації призначення фондів є для бідних студентів зокрема з села для студій на університетах в Україні. Це є двадцять п'ятий рік діяльності.

Дирекція Фундації на протязі цього часу нав'язали контакт з понад десятьма університетами в Україні які кожного року передають прохання від потребуючих студентів.

Між університетами є такі з сходу на захід: Харківський національний імені Каразіна, Харківський

національний педагогічний імені Сковороди, Київський національний імені Шевченка, Київський національний імені Драгоманова, Києво Могилянська Академія, Тернопільський національний педагогічний імені Гнатюка, Острозька національна академія, Прикарпатський національний університет імені Стефаніка, Львівський Національний імені Франка та Львівська національна політехніка. Окремо надано студентам у Львівській медичній школі імені Короля Данила і Івано Франківському Університеті Нафти і Газу. У цей час війни зокрема зверталось увагу на дітей військових, сиріт та переміщених осіб. Найбільше стипендії надано студентам Харківського Університету імені Каразіна з зрозумілих причин.

До Дирекції Фундації входять три особи з Родини Лозинських Аскольд Лозинський, Лада Кий (дочка покійної Лариси з Лозинських Кий) і Максим Лозинський (син Аскольда).

11 вересня 2025. Пресова служба Фундації

Героїчно-прагматична освіта в Україні як акт опору рашистській навалі

Учора, 24 вересня, минув 1319-й день війни в Україні. Ця цифра звучить як запис у календарі, а насправді є літописом страждання. Україна, країна родючих полів, рік і міст, перетворилася на простір шрамів і жалоби, травми й надії на мир. Тисячі матерів не дочекалися повернення своїх синів, тисячі дітей залишилися сиротами, а сотні тисяч носять у тілі та психіці сліди невідворотних ран.

За даними ООН, в Україні загинуло понад 13 тисяч цивільних, серед них щонайменше 682 дитини. Понад 113 тисяч осіб стали людьми з інвалідністю, а тисячі дітей були незаконно депортовані до Росії. Кожне з цих чисел – це не статистика, а конкретне ім'я, чиєсь життя, обірвана історія. На кладовищах усюди України майорять не стільки вінки, скільки національні прапори.

У цій апокаліптичній реальності особливим боєм стає освіта. Близько 4 тисяч закладів освіти – від дитсадків до університетів – знищені або серйозно пошкоджені. Матеріальні втрати оцінюють у 7,3 мільярда доларів. Хто порахує втрати людського життя, духовні втрати? Як оцінити втрачене дитинство, перервану безперервність навчання, відсутність ровесників, які загинули або виїхали за кордон?

Підземні школи та проєкт «Школа офлайн» – це, по суті, освіта в тіні руїн. Парадокс війни полягає в тому, що чим більше вона руйнує, тим більше змушує людей до інновацій. Україна створила модель освіти, яку можна назвати героїчно-прагматичною.

У Харкові, місті, яке місяцями перебуває під вогнем рашистських ракет, вже діють підземні школи. Одна з них, триповерхова, дає прихисток 1700 учням. Діти навчаються в залах, вирубаних у ґрунті, у приміщеннях, які замість вікон мають бетонні стіни. Загалом у прифронтових регіонах створюють понад 139 таких закладів. Ще два роки тому шкільні класи розташовували в тунелях метро. Після стількох днів вторгнення це вже повноцінні школи з бібліотекою, ігровими кімнатами й навчальними лабораторіями.

Окрім цього, у країні виникла стратегія «Школа офлайн», що поєднує очне й дистанційне навчання. Це гібридна система, яка передбачає, що учень може навчатися у безпечному для себе місці – в мережі дистанційних шкіл або в спеціальних класах для дітей за межами країни. Держава також розробила інструкцію для батьків переселенців, де містяться поради, як перевести дитину до «нової» школи.

Діти в дорозі – маленькі переселенці й емігранти

Понад 4 мільйони українців є внутрішніми переселенцями. Діти, які втекли з Маріуполя, Херсона чи Донбасу, сьогодні сидять за партами у Львові, Івано-Франківську чи Тернополі. Якщо там немає місця, вони продовжують навчання онлайн у своїх рідних школах.

Професор Н. Ничкало також розповідала про долю дітей, які опинилися за межами країни. За даними ЮНЕСКО, у 2024 році майже 665 тисяч українських школярів навчалися за кордоном. Лише Польща прийняла близько 248 тисяч дітей шкільного віку, що показує масштаб солідарності й викликів. На жаль, тільки 29% з них поєднують навчання в обох країнах, а 16% користуються лише українською системою дистанційної освіти. Решта часто губляться в хаосі міграції, і частина з них передчасно залишає школу.

Це трагедія, наслідки якої вони відчують лише за кілька років. Адже це покоління перерваної освіти, яке, хочеться вірити, не стане поколінням втрачених можливостей.

Нові закони під час війни

Війна не зупинила змін у законодавстві про освіту. 1 січня 2025 року набув чинності закон про дошкільну освіту, що гарантує вихователькам дитсадків довщі відпустки, вищі зарплати й гнучкі форми праці. Батьки отримали право вибору: від традиційних садочків до мобільних і сімейних міні-садків. З 2026 року кожна дитина п'яти- та

шестирічного віку обов'язково вивчатиме англійську мову. Як інформувала проф. Н. Ничкало, новий закон про професійну освіту, ухвалений у вересні 2025 року, став фундаментом системи, що відповідає на реальні потреби ринку праці. Учні й дорослі можуть обирати: повну освіту або швидко здобуття кваліфікації. Це рішення особливо допоможе ветеранам і переселенцям. Уже у 2024 році у програмах перекваліфікації взяли участь 100 тисяч українців.

Створена також платформа «е-Ветеран» – цифровий майданчик для тих, хто потребує реабілітації, що забезпечує доступ до курсів, перекваліфікації та підтримки для захисників країни й членів їхніх сімей.

Університети в русі та співпраця з Європою

Війна змусила 29 університетів перенести свою діяльність в інші частини країни – з Донецька до Києва чи на захід України. У 2025 році уряд виділив 330 мільйонів гривень на обладнання безпечних просторів для цих закладів.

Паралельно Україна розширює участь у європейських програмах: Erasmus+, Horizon Europe, Digital Europe. Це не лише гасла про інтеграцію з ЄС, а інвестування у реальну наукову й освітню інфраструктуру, де українці вже займають своє місце. Парадоксально, але війна прискорила європеїзацію освітньої системи не лише через вибір.

Національна академія педагогічних наук України в умовах війни реалізує понад 100 наукових проєктів, частина яких безпосередньо стосується загальної й професійної освіти. Науковці не тільки досліджують, а й активно підтримують армію через волонтерство й надання психологічної допомоги.

Співпраця з Польщею, зокрема з Комітетом педагогічних наук Польської академії наук, має практичний і символічний вимір. Проводяться спільні конференції про дітей війни, вищу освіту, навчання українських дітей у Польщі. Кожна з них підтверджує: наука не замикається в семінарських аудиторіях, а підтримує український народ. Геродот писав: «У мирний час діти ховають батьків, а під час війни батьки ховають дітей». Україна

відчуває цей біль щодня. В умовах підземель постають і функціонують школи, у мережі навчають нове покоління вчителі дистанційної освіти. В університетах розвивається європейська співпраця. Усе це свідчить, що освіта стала новим фронтом війни – фронтом за пам'ять, ідентичність і майбутнє. Кожен урок у підземній аудиторії, кожна онлайн-трансляція класу, кожна програма Erasmus+ за участі українських студентів – це перемога над хаосом, смертю та війною.

Професор Нелла Ничкало, завершила свій виступ словами Абу-Аббуло Рудакі (перський поет, який вважається засновником класичної перської поезії, 858-941): Мудрець прагне добра й миру, а дурень прагне війни та чвар.

Війна навчає нас, що освіта – це не розкіш і не додаток до життя, а його хребет. Завдяки освіті український народ вистоїть, навіть якщо його школи лежать у руїнах. Саме тому депортовані до Росії діти, переселені на Батьківщині чи ті, що навчаються в польських школах, знають: вони – українці.

Освіта в Україні – це не лише відповідь на війну. Це її заперечення. Це тихий, але впертий голос: нас не зламати, не посварити, не позбавити людяності. Польське суспільство робить усе можливе, щоб це стало реальністю.

Організаторка V Міжнародної конференції «Освіта перед викликами і завданнями сучасності та майбутнього», проректорка Ряшівського університету проф. Йоланта Шемпрух отримала диплом закордонного члена Національної академії педагогічних наук України. Вітаю!

Переклад
з польської Стефана Лашина

*Богуслав Сліверський
професор Лодзького університету*

Громадянське суспільство стає реальністю на Дніпропетровщині

Якщо подумки окинути оком мапу світу, то найбільш успішні держави ті, де сформовано громадянське суспільство. Себто, де саме населення країни через громадські організації, вирішує як будувати життя соціуму. Вже не один рік слідкую за діяльністю ГО "Жінки плюс" і не лише тому, що у нашого народу представники прекрасної статі завжди були рушіями прогресу. Позаяк козачки з цього громадського об'єднання прагнуть зробити наше життя кращим не на словах, а на ділі.

Тому завжди з приємністю беру участь у імпрезах, де за діло беруться не байдужі панянки з цього згромадження. Так у Дніпрі було відзначено переможці і номінантів огляд -конкурсу "Культурні надбання дніпровського краю".

Зазначене дійство відбулося у рамках віншування ще одного славного культурного загалу нашого регіону. А саме напередодні професійного свята бібліотек. Значення цього віншування підкреслила участь в імпрезі голови Дніпропетровської облради Миколи Лукашука.

«Конкурс дав змогу публічним бібліотекам продемонструвати свої найкращі практики, відкрити унікальні культурні традиції краю та надихнути громаду на збереження та популяризацію нашої спадщини», — зазначила начальниця управління з питань культури та спорту Дніпропетровської обласної ради Лілія Гиренко.

І тут варто підкреслити, що якраз пані Лілія і є промотором ГО “Жінки плюс”. Воістину добрі справи потребують турботи і влади, і громадськості. За підсумками конкурсу обрано 10 кращих учасників. Двоє отримали заохочувальні призи від облради, 8 інших — депутатську субвенцію Наталії Лисенко — від 5 до 25 тисяч гривень.

І насамкінець ще одна засаднича і мудра ремарка «Ми пишаємося кожним учасником конкурсу — їхні зусилля допомагають відроджувати культуру, об'єднувати громаду і виховувати в молоді повагу до наших традицій», — наголосила голова постійної комісії обласної ради з питань культури та духовності Наталія Лисенко.

*Фідель Сухоніс,
шеф-редактор журналу «Бористен»*

Де НАТО?

Пам'яті Чарлі Кірка

Польща через свого прем'єр-міністра та міністра закордонних справ оголосила, що звернеться до Ради Безпеки ООН з проханням розслідувати нещодавнє вторгнення російських безпілотників на територію Польщі. Ця заява, як не дивно, була дуже символічною, по-перше, тому що вона свідчила про певне роздратування поляків, оскільки ніщо, що виноситься перед Радою Безпеки ООН, звинувачуючи Росію у правопорушеннях, ніколи не має успіху. Росія має зловісне право вето, і, звичайно, ніхто не очікує, що такий жорстокий кривдник, як Росія, утримається або самовідведеться від остаточного голосування. У Раді Безпеки ООН немає жодного рішення чи засобу правового захисту, що суперечить Кремлю.

Крім того, на жаль, ці дії Польщі також демонструють її розчарування державами-членами НАТО. НАТО нарікало, що напад значною мірою показав неготовність НАТО, і після застосування статті 4 Статуту НАТО НАТО Європа наголосила, що очікує на відповіді та дії від Сполучених Штатів. Але останнім часом за Трампа Сполучені Штати часто грали роль союзника Росії. Історія Америки за Трампа в цьому відношенні була ганебною. І знову Трамп розчарував. Він зняв санкції з Білорусі, союзника Росії, з території якої були активовані дрони.

Ми живемо в дивному світі. Чарлі Кірк, відомий праворадикальний екстреміст, неонацист, прихильник верховенства білої раси, був убитий кілером. Будь-яка втрата життя є трагедією, тому ми оплачуємо цю смерть і молимося за упокій його душі.

Однак, є багато чого в пану Кірку, що не можна залишити не висловленим. Я пам'ятаю свою коротку розмову з паном Кірком у січні 2024 року комп'ютерним засобом.. Пан Кірк розкритикував президента Гарвардського університету Клодін Гей за те, що вона якимось чином не осудила палестинську справу проти Ізраїлю, дозволила палестинським студентам протестувати і тим самим була названа антисемітом. Я ненавиджу це часте зловживання терміну. Я написав йому, і він відповів. Ось загальний зміст нашої діалогу:

«Шановний пане Кірк!

Я витратив п'ять хвилин, слухаючи вашу зневажливу репліку про Клодін Гей. Вона навчалася в Принстоні, Стенфордї і, зрештою, там здобула докторську дисертацію. У вас навіть немає ступеня бакалавра. Чи дає Вам відсутність освіти зухвалість? Чому будь-яка освічена людина повинна дивитися вашу програму та слухати вашу тираду? Повертайтеся до школи!

Аскольд С. Лозинський”

Пан Кірк відповів:

«сміх на голос! навчання робить вас розумнішим?»

Мені згадали, що під час своєї кампанії 2016 року Дональд Трамп часто применшував важливість освіти. Він наголошував, що любить погано освічених.

Як і Трамп, так само був і Кірк, його невірноважений учень.

Мої співчуття родині Кірка. Це особиста втрата. Але Америка не дуже сумуватиме за ним. Його нечутливість часто була ірраціонально образливою. Значна частина його зарозумілості випливала з його поганої поінформованості. Можливо, вища освіта принесла б йому користь. За іронією долі, його вбили в коледжі, закладі, до якого він зневажливо

ставився, хіба божевільним, озброєним зброєю. Америка Трампа все ще не засвоїла урок володіння зброєю. Трамп розкритикував лібералів за їхню риторику ненависті. Кірка не можна було б убити цією риторикою без зброї, здатної цілити в жертву на відстані двохсот метрів.

Щодо президента України Володимира Зеленського, пан Кірк назвав його маріонеткою ЦРУ, який повів свій народ на бійню. Після засідки президента Трампа на президента Зеленського в Овальному кабінеті в лютому 2025 року Кірк звинуватив президента Зеленського у смертях 1 мільйона людей.

Я маю згадати Ісуса на хресті, який звернувся до свого Отця, просячи його «пробачити їм, бо не знають, що роблять». Невігластво Кірка не можна забути. Однак його грубість та агресію можна пробачити, бо, сподіваюся, більшість американців кращі за пана Кірка. Чарлі Кірк, нехай спочиває з миром. Його пам'ятатимуть, але здебільшого з неправильних причин. Його не вважатимуть мучеником за справу, бо його справа не була справою людської чутливості.

Сьогодні виповнюється 24-та річниця однієї з найбільших трагедій Америки. Причина, чому ми приділяємо особливу увагу подіям 11 вересня 2001 року, полягає в тому, що не винні американці загинули не з власної вини. Люди продовжують вмирати по всьому світу не з природних причин, невинні люди, які нічим не заслужили свою трагічну долю. Таких людей непропорційно багато в Україні, було в Ізраїлі 7 жовтня 2023 року, і продовжують бути такі люди в Газі, які не мають нічого спільного з убивствами в Ізраїлі. Є й інші місця. Америка повинна знову стати силою людства. На жаль, вона збилися зі шляху. Єдиний шлях назад — це освіта, чуйність та людяність. Це сьогодні бракує.

Аскольд Лозинський (США)

Українські вчителі та освіта їхніх учнів у польських реаліях

Професор Лариса Лук'янова, дійсний член Національної академії педагогічних наук України, директор Інституту освіти дорослих цієї Академії, під час V Міжнародної конференції «Освіта перед викликами і завданнями сучасності та майбутнього», яка відбулася 24-26 вересня 2025 року в Ряшівському університеті, розглянула долю українських учителів та їхніх учнів у польських реаліях.

Доповідачка зазначила, що війна має обличчя руїн і випалених міст, але також має обличчя вчительки, яка ще вчора навчала дітей у Києві, а сьогодні, з підручником іноземною мовою, заходить до класу польської школи. Війна вирвала українських учителів із буденності, змусивши їх будувати своє професійне життя заново.

За даними, представленими проф. Ларисою Лук'яновою, у березні 2022 року в Польщі перебувало 27 тисяч українських учителів. Це армія педагогів, які разом із хвилею біженців опинилися у країні над Віслою, але з часом їхня кількість зменшувалася: кінець 2022 року – 20 тисяч, кінець 2023 – 15 тисяч, початок 2024 – 10 тисяч, а сьогодні, у 2025 році, залишилося лише 5 410.

За кожною з цих цифр стоїть болюча історія: втрата професійної ідентичності, затяжні процеси нострифікації дипломів, відчуття непридатності.

Учителька математики, яка двадцять років працювала в Україні, у Польщі мусить починати з нуля, бо її кваліфікації часто не визнають. Педагог із Харкова замість проведення уроків відвідує курси польської мови, бо без цього його не приймуть на роботу в польську школу і він не впорається у класі.

Тим часом у польських школах сьогодні навчається понад 286 тисяч українських учнів. Це найбільша кількість дітей-біженців в історії

польської освіти. Кожен із них несе у собі історію втечі, травму війни, а водночас – надію на майбутнє. У цій ситуації українські вчителі є безцінною підтримкою для дітей і молоді, адже вони краще розуміють польську мову, культуру країни, але й водночас – травматичний досвід своїх учнів.

Дослідження проф. Лук'янової показують, що 42% учителів хотіли б залишитися в Польщі після війни, 32% планують повернутися, а майже чверть досі вагається. Понад 66% із них лише намагаються пройти нострифікацію дипломів, і тільки 8% змогли успішно її отримати. Їхні потреби очевидні: інформаційна підтримка, психологічна допомога, можливість подальшого професійного розвитку.

Дослідники також відзначають інші мотивації: бажання працювати за фахом, потребу матеріальної незалежності, прагнення здобувати нові вміння. Багато хто з них бере участь у мовних і комп'ютерних курсах, займається волонтерством. Це люди, які, попри біль розлуки та стрес війни, намагаються залишатися вірними своєму покликанню.

«Чи це проблема Польщі чи України?» – запитує проф. Лук'янова і відповідає: це наша спільна проблема. Польща несе величезні витрати на інтеграцію, організовує для дітей з України підготовчі класи, наймає додаткових учителів, забезпечує курси польської мови. Україна ж, попри драматичні наслідки війни, мусить дбати про право своїх громадян на освіту, навіть за кордоном. Те, що сьогодні видається тягарем, завтра може стати спільним культурним капіталом, адже вчитель, який збереже своє покликання під час війни, буде кимось більшим, ніж педагог. Кожен із педагогів у цій ситуації є свідченням сили людяності.

Богуслав Сліверський
професор Лодзького університету

Загублене життя. Нотатки із щоденника війни.

Іноді втрачене – це не те, що ми забули або знищили власноруч, а те, що поступово розчинилося в дорозі. Коли життя складається з переїздів, коробок і тимчасових адрес, речі мають звичку губитися. Спочатку зникають дрібниці: улюблена чашка, з якої чай здавався особливо смачним, старий светр, що пахнув домом, листівка від друга, якого вже давно не бачив. А потім зникає щось більше – те, що неможливо відновити або купити знову.

Тож давайте знайомитись – Олена Шапран, інженер-електрик за фахом, письменник за покликанням, тричі переселенець. Народилась у місті Макіївка Донецької області. Юнацтво пройшло у Донецьку. Багато писала для команди КВК Донецького політеху, брала участь у фестивалях бардівських пісень.

Я змінилася не 24 лютого 2022 року. Я стала іншою людиною 29 травня 2014 року.

Тоді я жила в Донецьку у дев'ятиповерховому будинку біля нового Міжнародного аеропорту імені Сергія Прокоф'єва.

Донецьк – прекрасне шахтарське місто, яке в 70-х роках ХХ століття визнали найкрасивішим промисловим містом. Там на всіх алеях були кущі троянд. Але Донецьк – це не лише шахти й заводи, а й центри культурного дозвілля: театри, філармонія, стадіони, головний із яких – «Донбас Арена», де проходило Євро-2012, виставкові зали, кінотеатри, бібліотеки, навчальні заклади. Життя вирувало. Я, як і всі жителі Донецька, завжди знала, що у будь-який вихідний день зможу відвідати виставку, піти в кіно, подивитися виставу чи побувати на концерті зірок опери й балету, але...

...Мабуть, я стала іншою людиною не 29 травня 2014 року, а 2 травня того ж року, коли колаборанти та російські посіпаки проводили в Донецьку так званий «референдум». Того дня мені виповнилося 50 років.

Ці дивні люди з'явилися в місті майже нізвідки і, стоячи на площі Леніна, запитували у місцевих жителів,

де знаходиться та сама площа Леніна. Потім вони швидко організували виборчі дільниці, біля яких одразу ж утворилися черги здебільшого з пенсіонерів.

Дуже неприємно про це писати, але події в Криму та на Донбасі прості люди (приблизно 35–40%) схвалили. Більш того, вони сприйняли це як приклад і керівництво до дії – кримчани вже в раю у Путіна, а ми тут бідні й нещасні під жорстоким гнітом «бандерівців» і «правосеків», яких, до речі, тут ніхто ніколи не бачив.

Після краху президента Януковича вони справді повірили, що Путін може повернути ті часи. А для цього, на їхню думку, достатньо було вийти з України й приєднатися до Росії. «А чому Криму можна, а Донбасу – ні?» – подумали вони. І почалося!

Путін – це все! Путін – це людина, яка знає, як повернути Донбасу його втрачений радянський рай! Але найбільше масла в вогонь підливали не бойові дії, а міф про те, що в Росії пенсія в чотири рази більша за українську. Божевільні бабці тут майже втрачали розум, дізнавшись, що варто лише відокремитися від України – і вони почнуть отримувати персональні «путінські пенсії». Не знаю, яка сволота сказала їм про це, але це спрацювало сильніше, ніж АТО, «бандерівці» та «Правий сектор».

А Путін на цій ситуації просто наживався, як цинічний гравець. І такі люди на Донбасі з 1991 року жили, здебільшого, з ностальгією за радянським часом, за тим самим Втраченим Раєм. І замість того, щоб спробувати знайти себе в нових реаліях, ті, хто тоді вистоював чергу на «референдумі», весь час шукали політиків, які могли б повернути їм старі-добрі, ситі й безтурботні часи.

Путін уловив цей тренд ностальгії за СРСР, а суворі люди Донбасу сприйняли гру ВВП за чисту монету. Так от, 2 травня 2014 року в мене був день народження. Вранці ми з сусідами Тетяною та а Олександром проводили

акцію «Не пусти бабцю на референдум». Не спрацювало.

Аввечері до мене в гості прийшла подруга. Вона прийшла просто з «референдуму» й зі щасливим обличчям розповідала, що тепер у нас тут буде Росія, хоча спочатку буде важко, і вона це розуміє.

— Ти що, наслухалася дурниць з телевізора? — здивувалася я.

А вона мені у відповідь усе за «кремлівським темником»: Донбас — це історично російські землі, нам у Росії буде краще, у нас тут будуть російські зарплати й пенсії.

Спочатку я розгубилася, потім обурилася, а тоді мені стало боляче за свою землю, за своє місто, яке дехто так легко готовий віддати без бою. Але вона не хотіла мене слухати.

— Не дзвони мені більше, — сказала я колишній подрузі.

Вона пішла, а ми з сусідами ще довго говорили, що саме в такі моменти найактивніше проявляються темні сутності: садисти, люмпени, вбивці, зрадники тощо. Саме цей елемент, відчувши безкарність, почав панувати в Донецьку та Луганську, займаючись грабунками, мародерством і відвертим терором.

Сюди злетілися упирі з Росії та Чечні, щоб нажитися. Сюди ж потягнулися російські дурні — отримати кулю в лоба й повернутися додому в рефрижераторі. Ці дурні завантажили на лафет гаубицю часів Другої світової війни, яка стояла у дворі Донецького краєзнавчого музею, і тягали її вулицями міста, вочевидь, для залякування місцевих, які з подивом спостерігали за цим абсурдом. Потім вони почали встановлювати блокпости й перевіряти документи у всіх, хто в'їжджав і виїжджав з міста. Звісно, через це утворювалися затори, люди запізнювалися на роботу, але ці упирі явно отримували задоволення, брязкаючи зброєю перед носом у перехожих.

Особисто мене один із них двічі хотів застрелити. Навіть пересмикував затвор. Просто тому, що я щодня проходила повз нього й радила забиратися геть додому. А 29 травня 2014 року російські війська почали бомбити наш Донецький міжнародний аеропорт імені Сергія Прокоф'єва. Прямо з двору моєї дев'ятиповерхівки.

А я вже була зовсім іншою людиною.

Я вже їх ненавиділа.

Якийсь час жевріла надія, що ці ігрища скоро закінчаться, але далі ставало все гірше й гірше. Та ми з сусідами, Тетяною і Олександром щовечора у визначене місце привозили продукти нашим захисникам аеропорту, нашим «кіборгам».

Вечірні перестрілки закінчилися тим, що будинок розбомбили, і з Донецька довелося виїхати.

Багато хто виїхав: хтось, як я, у тому, в чому був; хтось — прихопивши лише кілька речей; хтось не зміг залишатися в місті, яке з кожним днем ставало все більш чужим і небезпечним.

Я приїхала в маленьке місто Миколаївка в Донецькій області, місто-енергетиків, яке знаходиться поруч зі Слов'янськом, звідки всього два місяці тому зі своєю бандою втік російський терорист Гіркин (Стрелков).

І Донецька область поділилася на дві частини — на територію, контрольовану Україною, і на неконтрольовану територію. До неконтрольованої території було всього 30 км, і там приїжджі люмпени разом з місцевими безробітними назвали цю територію Донецькою Народною Республікою. Щоб туди поїхати навідати родичів або подивитися, чи не пограбували твою квартиру, потрібно було оформити пропуск. Якщо підстав було недостатньо, такий пропуск могли й не видати.

Так після 29 травня 2014 року в Україні з'явилася нова категорія громадян — Внутрішньо Переміщені Особи, тобто переселенці. На нас намагалися не звертати уваги, нас не брали на роботу, нам відмовляли в оренді квартир, нас вважали винними в усіх цих бідах.

Треба було якось рятувати свою психіку. Я намагалася повністю зануритись у роботу на електростанції, але ввечері просто не знала, як позбутися тяжких думок. Я ставила мозку питання — як бути, що робити, як не збожеволіти, як заспокоїти свій біль і приборкати ненависть. Одного дня я побачила, як містом бігали діти зі скрипками. Прийшла до музичної школи, знайшла вчительку з класу скрипки і кажу:

— Мені 50 років, і я хочу навчитися грати на скрипці.

Жінка спочатку трохи злякалася.

— Ви маєте інструмент? — запитала вона.
— Ні, — кажу, — але я куплю.

Вона все ще вагалася, але я її заспокоїла:

— Я в дитинстві вчилася грати на фортепіано, та й на гітарі акомпаную собі, коли співаю щось.

Учителька погодилася. Їй самій стало цікаво, що з цього вийде. Вийшло. Було неймовірно важко, але саме те, чого ти ніколи в житті не робив, і рятує тебе від руйнування. Ми подружилися з цією чудовою жінкою, талановитою скрипалькою та педагогом. Її звать Людмила Галата.

...24 лютого 2022 року вранці почалось повномасштабне вторгнення, і я стала іншою людиною. Я знову змінилась. Втретє за останні вісім років. На цей раз — остаточно.

Маленьке місто Миколаївка на деякий час стає притулком для переляканих людей з Волновахи і Маріуполя. Їм страшно. Я їх розумію і згадую, як на подвір'ї моєї багатоповерхівки у 2014-му стояли два танки і дурні з триколом на шевронах «фігачили» по аеропорту в Донецьку, а мій мозок відмовлявся розуміти, що це не радянська патріотична гра «Зарниця». Згадую, як потім із сусідом я збирала кінцівки, що були розкидані навкруги, і складала їх у яму, яку ми ж самі й вирили. Ми це робили, бо бродячі собаки вже почали розтягувати ці залишки в різні боки. Мене не нудило, у мене всередині закипала ненависть на рівні ДНК, на рівні предків. Моя душа палала, мені було боляче. І я тепер знаю, що якщо пекло існує, то це тоді, коли твоя ненависть палить тебе, руйнує зсередини, коли цей потік енергії разом із прокляттями виринається з тебе і летить аж до неба.

Може, це збіг обставин, але однієї миті відбулося замикання електродротів на стовпі, вони спалахнули іскрами, а мені стало страшно від самої себе.

Не дай, Боже, комусь опинитися в такому місці, де душа палатиме, де тебе розриватиме на шматки і руйнуватиме зсередини. Хотілося все забути, але ці люди, що врятувалися від бомбардувань, знову витягли назовні ті мої страшні почуття, бо вони відчували теж саме, що і

я в далекому 2014 році.

Тоді, у 2014-ому, Слов'янську, Краматорську та Миколаївці дісталось від місцевих колоборантів і російських дурнів, яких очолював Гіркін. Жителі цих міст знали, як це — сидіти в підвалі, коли немає ані електрики, ані води. А мешканці Миколаївки постраждали якнайбільше. Декілька людей загинуло під час прямого влучання снарядів. Тому вони з розумінням поставилися до земляків-біженців. Я теж долучилася до допомоги — роздавала «гуманітарку» і виходила на чергування у бомбосховищі. Наприкінці червня російські війська почали атаку на місто Лиман, а це всього за п'ятнадцять кілометрів від Миколаївки. До нас теж летіли «гради», уламки ПЗРК. Потім влучили у школу-інтернат, через три дні розбомбили ринок. Мешканці міста почали евакуюватися. Декілька родин поїхали до Краматорська, щоб встигнути на евакуаційний поїзд до Дніпра. Але поїзда не було, бо теракт із цинічним влучанням ракети у мирних жителів із різних міст Донецької області, що чекали поїзд на вокзалі, мав жахливі наслідки — загинули діти, декому відірвало кінцівки. А в середині червня Сашко, один із наших волонтерів, сказав мені:

— Знаєш, фронт наближається. Давай я тебе вивезу звідси. Не дай Боже зайдуть сюди ці орки, вони ж тебе розстріляють у першу чергу, бо ти кинешся душити їх голіруч.

Я два дні розмірковувала, а потім подумала, що Сашко має рацію. Тут у Миколаївці родичів я не маю, орендована квартира пошкоджена уламками після прильоту в школу. І хоча наші хлопці з ЗСУ зубами вкопалися в землю на всіх підходах до Слов'янська і Краматорська і вірогідність окупації була малою, я вирішила не відкидати волонтерської турботи. Я збрала речі і виїхала до Полтави до родичів мого чоловіка.

Тобто я вдруге втекла від війни. Але цього разу мені вже було не так боляче. Напевно тому, що є впевненість, що я повернуся до Миколаївки, яка стала мені рідною. Коли я приїхала туди у 2014 році, то спочатку відчувала себе якось незручно і зовсім не тому, що була мешканкою

мешканкою великого міста. Я відчувала на собі погляди людей, які немов звинувачували мене в тому, що відбувалося тоді в нашій країні, немов це особисто я хотіла і чекала на тих убивць мого колишнього життя. Тоді мені хотілося кричати, що мені ще гірше, що я залишилась без дому, без звичного способу життя, без друзів, з якими в мене виявилися різні політичні погляди.

Біль втрати та нерозуміння миколаївців, я змогла подолати завдяки бажанню жити далі, заново будувати життя, бо маю величезне бажання довести всім, що нас, українців, неможливо зламати, розтоптати і стерти з лиця землі. Але я так і не отримала відповіді на запитання: «Чому люди бувають такими жорстокими? Чому матері байдуже, що її син може загинути, вдершись до сусідньої країни? Чому повинні гинути діти заради наживи тих, хто хоче відібрати в нас нашу землю, нашу культуру? Навіщо в нас забирають нашу свободу, натомість пропонуючи рабство?». Часто я думаю: «Добре, що мої батьки і мій чоловік померли ще до 2014 року і не побачили увесь цей ЖАХ!».

За деякий час я повернулася до Миколаївки. Наші збройні сили тримали фронт і з'явилась упевненість, що Перемога незабаром. Але 7 листопада 2024 року в мій будинок влетів ворожий КАБ. Квартиру розтросило, мене поранило в голову, і волонтери відвезли мене до Дніпра. Так я опинилась у притулку для ВПО, де мешкали люди з Покровська, Бахмута та Мирнограда. І знову я починаю збирати своє життя по шматочках: купую чашки, схожі на ті, що згубились, придивляюся до перехожих – а раптом хтось знайомий.

Але я добре знаю, як це, сідати в автобус і ЗНАТИ, що він не відвезе тебе додому. Що він НІКОЛИ не відвезе тебе додому. А так хочеться доторкнутись. Та зась...

І ще я нікому вже ніколи не покажу свої дитячі світлини, де я щаслива на руках у тата, ось головна втрата. У ньому був світ, якого більше немає, де я ще мала дитячий сміх, де мама з татом були молодими, де було літо безкінечного дитинства. Там жили люди, яких уже немає поруч. І я могла б показати ці світлини комусь – друзям, навіть собі самій у миті, коли хочеться доторкнутися до минулого. Здається, що разом із цим

альбомом загубилося не тільки моє дитинство, а і все моє життя. Воно було записане на тих сторінках, зафіксоване у поглядах й усмішках, у тіні дерев на задньому плані, у розмитих контурах сонячного дня. А тепер воно існує лише в моїй пам'яті, в образах, які з часом тьмяніють. Я намагаюся триматися за ці спогади, складаючи їх у своєрідний уявний фотоальбом, перегортаючи їх подумки вечорами, коли відчуваю себе особливо самотньою.

У мені замерзає сонце...
 Я ховаюсь у холодний плед.
 Можливо, тепло повернеться,
 А може, вже й немає.
 Затулю обличчя руками
 І ляжу мріями в підлогу...
 Не можна розгледіти очима
 Вразливої душі розкол.
 Як мчать по небу птахи,
 Так мчать рештки років.
 І хочеться знов народитися,
 А може, вже й немає.
 На жаль, нічого не нове...
 Сива душа заплаче.
 Часом вбиває слово
 Швидше, ніж гранатомет.
 Я зачерствіла з роками
 І частіше мовчу у відповідь.
 Я ніби поряд з вами,
 А може, вже й немає.
 Я небо закрила шторою,
 Загорнулася тишею.
 Все здійсниться, але не скоро
 І, мабуть, не зі мною...
 Я знаю, що все відбувається,
 Настане знову світанок!
 Адже я оптимістка, начебто,
 А може, вже й немає.

Олена Шапран
 (Донбас)

Найдавніші бібліотеки України: від витоків до сьогодення

Розуміючи важливість місії книгозбірні в суспільстві XIX століття силами благодійників і філантропів публічні бібліотеки почали відкриватися в українських містах. Першою у 1829 році на обрії культурного відродження розпочала свою роботу Одеська публічна бібліотека (нині Одеська Національна наукова бібліотека), яка поклала початок відродженню бібліотечних установ в губернських містах України. Книжковий фонд першої бібліотеки у квітні 1830 року нараховував всього 5 тисяч книг.

Граф Воронцов подарував публічній бібліотеці «зібрання дорогих за рідкістю творів» – 600 томів французьких класиків. Приклад губернатора наслідували багаті одесити – і книжковий фонд книгозбірні почав швидко зростати. Нагадаємо про подаровані 40 тисяч видань від графа М.М. Толстого та 10 тисяч видань від Г.Г. Маразлі, понад 3 тисячі видань від археолога П.О. Бурачкова та понад тисячу книг від професора В.І. Тимонова. Та багато-багато інших відомих особистостей та навіть іноземних культурних установ та університетів підхопили естафету поповнення цінними книгами першої публічної книгозбірні.

У різний час читачами Одеської книгозбірні були відомі діячі науки і культури: Д.І. Менделєєв, І.І. Мечников, І.М. Сеченов, Д.К. Заболотний, М.Ф. Гамалія, В.П. Філатов, В.П. Глушко, М.Ф. Комаров, І. Карпенко-Карий, П.І. Ніщинський, О.І. Купрін, І.О. Бунін, К. Чуковський, О.І. Грін та інші.

З ростом книжкового фонду книгозбірні, зростала і кількість

читачів бібліотеки. Тричі за час існування бібліотека змінювала приміщення. Тепер Одеська Національна наукова бібліотека знаходиться у спеціально збудованій будівлі, яка є пам'яткою архітектури національного значення.

Нині книгозбірня налічує понад 5 з половиною мільйонів книг 131 мовою світу від стародруків XI століття до сучасних книжкових видань XXI століття. Вона є одним з провідних культурних, науково-інформаційних закладів з розвиненою структурою цифрових сервісів та ресурсів. Бібліотека протягом року вже традиційно обслуговує понад 800 тисяч користувачів і проводить понад 200 культурних заходів. І у ці складні часи воєнного стану бібліотека не зупиняється на досягнутому, а впроваджує інноваційні підходи з промоції книги і читання на підтримку статусу Одеси – Міста Літератури ЮНЕСКО. В часи культурного відродження початку XIX століття до думки письменників державні мужі прислухалися. Тож 1830 року за ініціативи письменника і професора Миколи Сумцова (1854-1922) та професора Олександра Кирпичникова (1845-1943) у Харкові була заснована Харківська губернська публічна бібліотека (нині Харківська обласна державна наукова бібліотека імені В.Г. Короленка). В перші роки свого існування бібліотека утримувалась за рахунок пожертвувань та плати читачів за користування книгами. Як і в Одеській так і в Харківській бібліотеці книжковий фонд поповнювався завдяки пожертвувань та подарунків благодійників і меценатів.

В перші роки свого існування книжковий фонд бібліотеки налічував всього 1700 примірників. До речі, до створеного 1832 року піклувального комітету увійшов як суддя совісного суду відомий український письменник, засновник нової української прози Григорій Квітка-Основ'яненко (1778-1843), який пізніше ще й взяв на себе клопоти директора ХПБ. Директор книгозбірні на той час завідував фінансами, зберігав документацію, вирішував питання передплати та купівлі нових книг та періодичних видань. Протягом перших десяти років від 2 000 осіб і установ до книжкового фонду бібліотеки надійшло 39 806 томів.

Від 1886 року у приміщенні Харківської міської думи була відкрита Харківська громадська бібліотека – правонаступниця Харківської губернської публічної бібліотеки. Власну будівлю за проектом видатного українського архітектора О.М. Бекетова (1862-1941) книгозбірня отримала 1901 року. Від того року бібліотека стає відомою не лише в країні, а і за її межами. Більше того вже від 1906 року у книгозбірні відкривається український відділ, роботою якого керувала новообрана Українська комісія. Першим головою Української комісії був обраний автор політичного трактату «Самостійна Україна» (1900), відомий український письменник Микола Міхновський (1873-1924).. Від 1914 року Українську комісію вже очолював відомий український письменник і бандурист Гнат Хоткевич (1877-1938). Українська комісія вишукувала кошти на комплектування фонду україномовними виданнями про історію, економіку та культуру України.

Завдяки зусиль Української комісії 1912 року вийшов друком перший україномовний посібник «Каталог книжок українською мовою Харківської громадської бібліотеки», який був складений Павлом

Мокроусом (1884-1938)..

У 1922 році Харківська громадська бібліотека стала державною. І більшовицькі державники найменували бібліотеку іменем російськомовного письменника українського походження В.Г. Короленка. А 1930 року бібліотека отримала статус наукової. Як зазначено на сайті книгозбірні: «У 1970-1980 роки відкрито нові структурні підрозділи, побудоване 12-поверхове книгосховище та читачький корпус...»

З відродженням української державності Харківська державна наукова бібліотека імені В.Г. Короленка продовжила свою історію як провідний науково-дослідний і науково-методичний центр країни. Відділ Україніки, який був створений 1993 року на базі краєзнавчого відділу, започаткував видання культурно-просвітницької серії книг «Повернені імена», до якої увійшли бібліографічні посібники, присвячені Миколі Хвильовому, Гнату Хоткевичу, Миколі Кулішу, Олесю Досвітньому та іншим. За значний внесок у розвиток українського краєзнавства Відділ Україніки став лауреатом всеукраїнської премії імені Дмитра Яворницького.

Діджиталізація бібліотечно-бібліографічних процесів, розширення міжнародних зв'язків сприяють тому, що читачі мають можливість користуватися якісно новими послугами бібліотеки, яка на сьогоднішній день налічує понад 7 мільйонів видань і збільшується щороку майже на 70 тисяч нових надходжень. Тобто зазначена книгозбірня є другою після Національної бібліотеки України імені Володимира Вернадського за своїм книго-фондом. Щорічно бібліотека обслуговує близько 55 тисяч читачів, до послуг яких у книгозбірні працює 12 читальних залів на 524 місця. На долю цього річного ювіляра – Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки

імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія, яка цього року відзначає 190-річчя від Дня заснування – припадало чотири рази пережити закриття і відродження. Заснована 1834 року як Катеринославська публічна бібліотека. На рік відкриття бібліотечний фонд книгозбірні становив всього 200 книг. Через 5 років сталася велика пожежа і лише 1843 року Катеринославська бібліотека повторно була відкрита для відвідувачів. Внаслідок політики царського уряду з утисками інтелігенції провінційних містечок у 1851 році Катеринославську книгозбірню офіційно закрили. І лише 1859 року за ініціативи не байдужих громадян катеринославці знову радувались відкриттю бібліотеки, фонд якої на той момент становив 546 книжок. Але вже на початку 1880-х книгозбірня знову перестає функціонувати. І лише 1889 року бібліотека зі статусом міської вже втретє розпочала свою роботу. І, як не дивно, лише від 1925 року бібліотека перетворилася у великий культурно-просвітницький заклад. За роки Другої світової книгозбірня була вщент поруйнована, але вже від листопада 1943 року розпочала свою роботу з фондом у 10 тисяч книг. Цікавим в післявоєнний час є те, що 1980 року при бібліотеці радянською партноменклатурою був створений університет культури, де бібліотекарі мали змогу безпосередньо підвищувати свою кваліфікацію та обирати собі молоде поповнення книгозбірні.

В роки Незалежності України книгозбірня зросла на кілька додаткових вкрай важливих відділів, чим осучаснила і поживила свою діяльність. Книжковий фонд у бібліотеці на сьогоднішній день становить 2 мільйони 700 тисяч документів.

Понад 150 років свого існування не

втратила сил і наснаги допомагати людям у пізнанні соціально важливих, високо культурних видань. Київська російська публічна бібліотека (від 1866 до 1891), Київська міська публічна бібліотека (від 1891 до 1922)... і нарешті від 2016 року – Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого з книжковим фондом понад 5 мільйонів примірників. Звісно, що пограбована фашистами у 40-х роках ХХ століття втратила чимало цінних екземплярів, які б і тепер мали попит, проте і нині до фондів книгозбірні надходять унікальні книжкові видання. Саме ця книгозбірня надає інформаційні послуги народним депутатам України та депутатам місцевих рад нашої держави. У книгозбірні ви зможете побачити не один десяток культурно-просвітницьких заходів, серед яких є й презентації книг лауреатів найпрестижніших премій та літературних конкурсів.

Кажуть, що іноземні чиновники саме за станом розвитку бібліотечної установи визначають розвиток суспільства в тому чи іншому регіоні України. І якщо їх запрошують на переговори до владної структури, то вони перш за все намагаються потрапити до книгозбірні. Напевно, вони теж читали книги знаменитої британської письменниці Джоан Роулінг, яка зокрема попереджала: «Якщо є сумніви, йдіть до бібліотеки». Так ми були свідками відвідин головної книгозбірні Херсонщини послом Канади, а трохи пізніше і послом Польщі саме перед зустрічю з головою обласної державної адміністрації. А вже височінь розвитку бібліотечної справи та новітніх цифрових технологій однієї з найкреативніших і найкрасивіших бібліотек довоєнної України допомагала налагодженню міжнародних зв'язків наших керманічів із зарубіжними елітами.

Заснована 1872 року за ініціативи прогресивної інтелігенції Херсонська громадська бібліотека (нині Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека імені Олесь Гончара) з перших років своєї діяльності стала улюбленим культурним закладом місцевих письменників, художників та музикантів. Місцеві багатії та чиновники на чолі з губернатором генералом С. Старинкевичем (1820–1902) намагалися допомогти у становленні важливої установи у провінційному містечку, де на той час не було жодного університету. У 1890 році розпочався новий етап у діяльності бібліотеки. Було впорядковано облік її фонду, запроваджено ведення основних статистичних показників, реєстрацію читачів, уперше зосереджено увагу на комплектуванні фонду науковими виданнями. Також були укладені й надруковані оновлені каталоги на всі розділи фонду.

Бібліотечне товариство активно працювало над поповненням бібліотечного книжкового фонду і вже в середині 1890-х років за складом своїх фондів Херсонська книгозбірня займала сьоме місце в імперії, а за книговидачею – друге, поступаючись лише Харківській публічній бібліотеці. Логічно, що бібліотека потребувала вже розширення свого приміщення..

І 1897 року за проектом знаменитого академіка-архітектора Миколи Костянтиновича Толвінського (1857-1954) для книгозбірні було збудовано і урочисто відкрито спеціальне приміщення на колишній Старообрядовій площі (нині вулиця Торгова). У цьому приміщенні бібліотека пропрацювала до 1987 року. Нині дане приміщення визнано пам'яткою архітектури ХІХ століття національного значення (охоронний № 1625).

Від січня 1923 року більшовицькою владою бібліотечний заклад було реорганізовано в Херсонську центральну міську бібліотеку, а її утримання було переведено на державний бюджет. Окрім того до херсонської книгозбірні, починаючи від 1924 року, стали надходити по одному примірнику всі видання, які спромоглися надрукувати на території тогочасної української республіки. Суттєва зміна була ще й в тому, що плату за користування книжками «советаи» було скасовано. У 1944 році у зв'язку з несподіваним утворенням Херсонської області книгозбірня стала обласною. Від 1966 року вона – наукова, а в 1984 році їй присвоєно статус універсальної наукової бібліотеки. Тож і з багатоповерховим спеціалізованим приміщенням радянські чиновники не забарилися, бо не давав спуску їм у цьому питанні та й по можливості сприяв виділенню коштів із республіканського бюджету голова Фонду миру, депутат Верховної Ради України, всесвітньовідомий письменник Олесь Гончар (1918-1995). І 1987 року фахівці обласної книгозбірні урочисто відкрили двері у нові простори зали чотириповерхової новобудови для користувачів з усієї Херсонщини. Велична і світла головна бібліотека смаглявої Таврії прикрасила берег могутнього Дніпра і тривалий час вабила очі пасажирів лайнерів і ракет, пароплавів та яхт, котрі курсуючи на хвилях ріки помічали нескінченні потоки людей до храму знань.

За ініціативи обласних організацій Національної спілки письменників України та Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка у лютому 1997 року Постановою Кабінету Міністрів України за №173 Херсонській обласній універсальній науковій бібліотеці було присвоєно ім'я вида -

тнього українського письменника-академіка Олесь Гончар. З тих пір свою улюбленицю з книжковим фондом понад мільйон примірників країни кличуть «Гончарівкою». У «Гончарівці» науковці з 26 місцевих вишів знаходили необхідні матеріали для своїх дисертацій та наукових статей. Щорічно послугами книгозбірні користуються до 40 тис. мешканців міста й області. Одночасно в 11 читальних залах мали змогу обслуговуватися більше 900 читачів, брати участь у масових заходах ще близько 300.

Студенти і школярі, працівники закладів та установ Херсонщини до повномасштабного вторгнення мали змогу насолодитися виставками картин художників та фотохудожників, виставками виробів майстрів народних ремесел, побувати на численних культурно-просвітницьких заходах і фестивалях, на науково-практичних конференціях та соціально-значимих форумах, на тренінгах та майстер-класах, а також на численних презентаціях нових книжкових видань видавництв України.

ОУНБ має власний вебсайт (<http://lib.kherson.ua/>), який 2011 року був визнаний переможцем у Всеукраїнському конкурсі бібліотечних інтернет-сайтів, організованому УБА, а також три спеціальні сайти («Центр екологічної інформації» – спільний проєкт з Посольством Королівства Норвегії в Україні <http://eco.ks.ua/>; ArtКавун <http://artkavun.kherson.ua/>; Відділ документів з медичних наук Херсонської ОУНБ ім. Олесь Гончар <http://khonmb.org.ua/>). Вони уможлилювали ефективне обслуговування як фізичних, так і віртуальних користувачів. У 2004 р. започатковано «Віртуальну довідкову службу». До цих чотирьох сайтів ОУНБ у 2018 р. зафіксовано 698 018

звернень. У 2000-х бібліотека стала великим майданчиком інновацій та новітніх технологій. І це давало свої результати. В рази зросла кількість користувачів бібліотечними послугами. Бібліотекарі з інших областей України приїжджали до «Гончарівки», щоб перейняти досвід та побачити новітнє обладнання, яке б допомагало у бібліотечній справі. Бібліотека по праву була в авангарді в сфері інновацій і заслужено має повагу та визнання серед колег держави.

У локальну бібліотечну мережу бібліотеки станом на 01 січня 2019 року було об'єднано 175 комп'ютерів, із них 116 – з доступом до інтернету. Упровадження АБІС ІРБІС дало змогу автоматизувати процеси каталогізування та систематизування документів, реєстрації та обліку користувачів, сприяло створенню електронних баз даних.

До того ж реалізація проєкту «Бібліотека: зміни... реалії... майбутнє» принесла Херсонській ОУНБ перемогу у Всеукраїнському конкурсі УБА на здобуття звання «Бібліотека року 2015».

Створена мудрим керівництвом книгозбірні атмосфера креативного розвою при книгозбірні сприяла впровадженню в життя незабутніх засідань понад півсотні творчих клубів, щотижневих навчальних курсів з української, німецької та англійської мов, щомісячних цікавих краєзнавчих екскурсій та зустрічей з особистостями, які є гордістю Херсонщини.

Інноваційні проєкти «Самоцвіти України», «Дебют у Гончарівці», «Гордість Херсонщини», Артлабораторія «Українська хата – талантами багата», інклюзивний театр «Звичайна роль – особливий актор» та інші сприяли визнанню найвищого розвитку книгозбірні на міжнародному рівні.

Після 24 лютого 2022 року «Гончарівка» зазнала пограбувань окупантами та нищівних пожеж від ракетних ударів. Через постійні обстріли окупантів в колись привабливій будівлі зараз немає даху і вікон. Але попри все незламна книгозбірня продовжує працювати на інших локаціях, поповнює фонди та проводить соціокультурні заходи. Проектна діяльність фахівців бібліотеки допомагає хоча б частково надолужити втрачене внаслідок російсько-української війни. Тож 3D-ручка та планшет для малювання, інтерактивний столик та гаджети для людей з проблемами зору вже працюють для задоволення потреб відвідувачів артукриття незламної «Гончарівки».

Відомий український журналіст Віталій Портников, зважаючи на те, що відбувається стверджує: «Бібліотека буде змінюватись. Це дуже важливо, щоб у нашій бібліотечній справі перейшли до бібліотек, як до цивілізаційних центрів» Віримо, що після Перемоги ЗСУ відродиться Україна, відродяться книгозбірні і скарбниці вікової мудрості та знань стануть дійсно цивілізаційними центрами розвитку новітніх технологій, навичок та знань, людяності та добра.

Мирон Федорів, просвітянин

На світлині: Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека імені Олесь Гончара.

Наша Церква

*Видання благословив Патріарх УПЦ КП Філарет.
Бюлетень відіграє важливу роль в регіоні та Україні по
наверненню населення до духовних витоків нації та
релігійності. Виходить з вересня 2002 року. З грудня
2018 року додаток називається «Наша Церква»*

Релігійний додаток часопису "Бористен"

№ 49 (2025)

*Як би не було
складно і яким
би важким не був
шлях – Господь,
Божжа Матір
і святі є нам
помічниками!*

Митрополит Епіфаній

Сьогодні на цьому особливому благословенному місці, де Пресвята Богородиця явила у давнину та продовжує дотепер являти Свою милість до вірних, ми знову зібралися на спільне урочисте богослужіння.

Чому ми збираємося тут – не у великому місті, не у соборному величному храмі, але поза межами малого присілка, серед лісу під відкритим небом, поряд з благословенним Божою Матір'ю джерелом? Зазвичай кожен з нас, православних християн, у недільні та святкові дні, або з іншої нагоди звершує спільну з іншими молитву в своєму храмі, у своїй громаді, в місці, де ми живемо. Бо Господь на всякому місці, де з вірою призивають Його святе ім'я та звершують спільне служіння, чує нас і наші молитви, як Він і обіцяв, кажучи: «Де двоє чи троє зібрані в ім'я Моє, там Я серед них» (Мф. 18:20).

Однак нині ми зібралися тут, полишивши місця свого звичайного проживання і молитви, зібралися поза межами заселених місць, серед природного храму, стіни якого – дерева, а купол – небо. І у такий спосіб ми нагадуємо самим собі дуже важливу істину про наше християнське життя і про наше покликання, що його ми маємо як спільнота вірних, як Православна Церква Христова.

Сам Господь наш і Спаситель для того, щоби бути принесеним у жертву на хресті, був виведений поза місто. І апостол Павло, вказуючи на це, нагадує, що і ми, як послідовники Христа на шляху до спасіння, не маємо постійного місця для свого перебування у світі цьому, але прямуємо через цей світ до дому нашого Небесного Отця. У Посланні до Євреїв апостол пише про це так: «Ісус, щоби освятити людей Кров'ю Своєю, постраждав поза брамою. Отже, вийдемо до Ньогоза табір, несучи Його наругу; бо не маємо тут постійного міста, але шукаємо майбутнього» (Євр.13:12-14).

Сьогодні, щоби зібратися тут на спільне богослужіння, ми буквально стали всі подорожніми. Але ця подорож повинна нагадувати нам про подорож іншу – про нашу життєву дорогу. Коли ми рушаємо в путь, то стараємося не обтяжувати себе, а беремо лише необхідне. І в дорозі прагнемо не затримуватися, але хочемо швидше дістатися туди, куди прагнемо потрапити. Так і наша духовна життєва дорога не повинна бути надто обтяжена речами світу цього, які все одно залишаться тут. І в дорозі, з дня в день, з року в рік належить нам пам'ятати, що маємо обов'язок неухильно прямувати до Небесного Єрусалиму, до царства праведних, яке Отець Небесний приготував тим, хто любить Його.

І саме з такою духовною метою ми маємо звіряти наше власне повсякденне життя: чи те, що робимо, що набуваємо, наближає нас до мети нашої духовної подорожі? Чи стаємо ми ближчими до Бога, або ж навпаки – будиши обтяжені турботами світу цього можливо ми лише віддаляємося від Нього?

Місце, в якому ми щороку збираємося на спільну молитву, також нагадує нам ще про одну істину – про те, що на життєвій дорозі ми не полишені на самоті перед викликами і труднощами. З нами, як вже було згадано зі слів Євангелія, є Сам Господь, і з нами, як наші заступники, молитовники та помічники, є Його святі угодники, найпершою з яких є Пречиста Діва Богородиця.

У давнину Вона явленням Своїм благословила місце це і позначила його видимою ознакою Своєї милості – цілющим джерелом. У роки панування безбожників ці нечестиві злочинці не раз намагалися знищити джерело, щоби не приходили сюди вірні, щоби забули вони це місце. Але хоча мали ці безбожні гонителі значну мирську силу – не змогли перешкодити там, де діють Сам Господь і Його Пречиста Мати. Тому безбожне правління нечестивців впало, а джерело Богородиці продовжує витікати, як видимий знак невичерпної благодаті, яка за вірою подається всім потребуючим.

І ми зібралися на це святе місце і до цього Богородичного джерела саме у свято положення Чесного поясу нашої Владичиці, щоби також нагадати про ту символіку, яку в біблійній мові має пояс. Адже він є символом сили і знаком готовності до шляху і до дії.

У своєму звичайному житті ми зараз мало згадуємо про це. Але під час Божественної літургії кожен священник і архієрей серед інших богослужбових риз зобов'язаний вдягати пояс з молитвою, яка нагадує, що він є символом сили Божої, яка подається нам, немичним, щоби ми шлях свого життя провадили у непорочності. Тож маємо, дорогі брати і сестри, бути підперезаними і готовими до добрих діл, ніколи не забуваючи, що як би не було складно і яким би важким не був шлях – Господь, Божа Матір і святі є нам помічниками і з ними ми можемо досягти навіть того, що за людським мірками здається неможливим.

На початку вже згадувалося, що ми

збираємося щороку на прощу сюди, у цей храм під відкритим небом, аби тут звершити молитву і прославити Пречисту Владичицю. І ця наша традиція також має нині ще один символічний вимір, адже в нашій Церкві, як і в багатьох інших Православних Церквах, день початку нового церковного року, який маємо завтра, 1 вересня, це є також нагодою до вшанування краси Божого творіння і нагодою згадати про нашу відповідальність про це творіння перед Господом.

Всевишній сотворив цей прекрасний і різноманітний світ, який бачимо навколо, і оселив в ньому людину як вінець всього створеного. І людині Бог доручив опікуватися цим творінням на користь нам самим і для прославлення нашого Господа. Однак гріх спонукає людей ставитися до природи і до її багатства не так, як мають ставитися слуги Божі, але ставитися ніби ті розбійники. Замість дбайливого використання природного багатства люди часто грабують його, нищать природу. Подивімося, скільки лісів знищено, скільки водоймищ і річок забруднено, скільки земель отруєно, зокрема і сміттям тахімічними викидами. З християнської точки зору таке хижацьке ставлення до Божого творіння є гріхом, якого нам слід остерігатися, а хто винний в такому, той має каятися і виправлятися. Дорогі брати і сестри! Продовжуючи нашу молитву, ми знову і знову будемо згадувати перед Богом всі наші потреби та просити милості Господньої і допомоги. Але найбільше наше прохання у ці страшні часи війни – це прохання про перемогу правди і встановлення в для України і Європи справедливого миру. І на цьому благословенному місці ми особливо звертаємося до Пресвятої Богородиці з проханням чесний Свій Омофор тримати над Україною, над нашими новітніми героями-захисниками, щоби московські чужинці були вигнані з нашої землі, а їхні злі наміри зазнали поразки і не здійснилися.

І ми віримо, що як багато разів у минулому Пречиста Владичиця являла милість Свою до нашого народу, так явить вона цю милість і в наш час, допоможе нам перемогти російську імперію зла та очистити душі і серця українців від омани лжєвчення «руского міра». Пресвята Богородице, допомагай нам! Пресвята Богородице, спаси нас! Пресвята Богородице, просвіти нас світлом Сина Свого і покрій чесним Твоїм Омофором від всякого зла! Амінь.

“Новини”

Митрополит Епіфаній відвідав захисників України у черкаській лікарні

6 вересня 2025 року Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній прибув із першосвятительським візитом до міста Черкаси.

На в'їзді до міста Предстоятеля Православної Церкви України зустріли митрополит Черкаський і Чигиринський Іоан, священнослужителі єпархії, міський голова Черкас Анатолій Бондаренко та народний депутат України Сергій Рудик.

У межах візиту Митрополит Епіфаній разом із міським головою та духовенством відвідав військовослужбовців, які проходять реабілітацію в одній із черкаських лікарень. Предстоятель благословив захисників України, поспілкувався з ними та висловив слова підтримки та вдячності.

Окремо Митрополит Епіфаній подякував лікарям за їхню щоденну працю й відданість, побажавши терпіння, здоров'я, сил і натхнення у служінні людям. 6 вересня 2025 року Блаженніший

Митрополит Київський і всієї України Епіфаній прибув із першосвятительським візитом до міста Черкаси.

На в'їзді до міста Предстоятеля Православної Церкви України зустріли митрополит Черкаський і Чигиринський Іоан, священнослужителі єпархії, міський голова Черкас Анатолій Бондаренко та народний депутат України Сергій Рудик.

У межах візиту Митрополит Епіфаній разом із міським головою та духовенством відвідав військовослужбовців, які проходять реабілітацію в одній із черкаських лікарень. Предстоятель благословив захисників України, поспілкувався з ними та висловив слова підтримки та вдячності.

Окремо Митрополит Епіфаній подякував лікарям за їхню щоденну працю й відданість, побажавши терпіння, здоров'я, сил і натхнення у служінні людям.

Митрополит Епіфаній відзначив воїнів ГУР

Предстоятель Православної Церкви України 10 вересня 2025 року зустрівся в Митрополичому домі з військовослужбовцями Департаменту активних дій Головного управління розвідки Міністерства оборони України та капеланом ГУР протоієреєм Павлом Основенком.

Блаженніший Митрополит Епіфаній подякував захисникам Батьківщини за самовідданість у протидії російській агресії та нагородив їх Орденом святого архістратига Божого Михаїла II ступеня.

«Ми особливо цінуємо вашу жертвність у служінні народові України в цей непростий час, коли ворог хоче знищити нашу державу. Нехай Господь береже вас і надалі подає вам сили й насагу задля того, щоби протистояти російським загарбникам і захистити Україну та її майбутнє», – зокрема сказав Його Блаженство.

Предстоятель в Одесі вшанував пам'ять полеглих захисників України

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 20 вересня 2025 року біля «Стіни пам'яті» в Одесі звершив Панахиду за воїнами, які віддали життя за свободу та незалежність України.

Разом із Предстоятелем Православної Церкви України молилися архієпископ Одеський і Балтський Афанасій, духовенство єпархії, військові капелани, захисники України та родини полеглих героїв.

У своєму слові Митрополит Епіфаній підкреслив важливість молитви й пам'яті про воїнів, які віддали своє життя за Батьківщину:

«Ми згадуємо наших новітніх Героїв – воїнів, які віддали своє життя заради кожного з нас, заради своєї Батьківщини, заради своєї Богом даної української землі. Саме завдяки їхньому героїчному подвигу ми можемо сьогодні тут, в Одесі, збиратися під відносно мирним небом. Наш священний обов'язок – пам'ятати і молитися. Ми молимося, щоби Господь простив усі їхні провини та дарував їм нетлінний вінець у Царстві Небесному. Ми молимося й робимо все можливе, щоби продовжити їхній героїчний подвиг і в

жодному разі його не змарнувати».

Після молитви Предстоятель у кафедральному соборі Різдва Христового зустрівся з родинами полеглих захисників та вручив матерям і дружинам героїв високі церковні нагороди.

«Ваші рідні – справжні герої України, і на цьому Церква завжди наголошує. Дуже важливо нам єднатися і підтримувати одне одного, бо від сили духу залежить майбутнє нашого народу. Якщо залишатимемося духовно сильними та єдиними, ворог ніколи не зможе нас поневолити», – наголосив Митрополит Епіфаній.

Цього ж дня Предстоятель благословив автомобілі, які громада придбала для українських воїнів, а також оглянув земельну ділянку, виділену під будівництво нового кафедрального собору Одеської єпархії.

ФУНДАЦІЯ «ПРОМЕТЕЇВ ОТВІТ»

Головним пріоритетом Фундації з осідком у США є сприяння у збереженні української свідомості та ідентичності, культурної спадщини і традиції серед широкого громадського загалу, особливо серед студентів вищих навчальних закладів в Україні та за кордоном, надання фінансової і моральної допомоги науковцям, студентам, винахідникам, громадським активістам іншим чинникам, котрі формують громадянське суспільство та демократію в Україні. За чинним американським законодавством пожертви надіслані до Фундації «Прометеїв отвіт» не підлягають оподаткуванню.

Promethean's Retort, P.O. Box 35, Lyndhurst, NJ 07071-0035
USA . 4petrop@verizon.net, 201 460 1364